

Козловська Руслана, ст. магістратури економічного факультету;
науковий керівник – ст. викладач Бойко С. Т. (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне)

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА

***Анотація.** У статті розкрито сутність поняття «грошові потоки підприємства» та проаналізовано основні підходи вітчизняних і зарубіжних економістів до визначення їх ролі. Досліджено історичний розвиток та зміну значення терміну «грошові потоки підприємства», розглянуто різницю в визначеннях та можливі наслідки для їх обліку. Запропоновано власне бачення поняття «грошові потоки підприємства».*

***Ключові слова:** грошовий потік, грошові кошти, рух грошових потоків, грошові ресурси.*

***Аннотация.** В статье раскрыто сущность понятия «денежные потоки предприятия» и проанализированы основные подходы отечественных и зарубежных экономистов к определению их роли. Исследовано историческое развитие и изменение значения термина «денежные потоки предприятия», рассмотрена разница в определениях и возможные последствия для их учета. Предложено собственное виденье понятия «денежные потоки предприятия».*

***Ключевые слова:** денежный поток, денежные средства, движение денежных потоков, денежные ресурсы.*

***Annotation.** Essence of concept «money streams of enterprise» is certain in the article, the basic going of home and foreign economists is analyzed near determination of essence of money streams of enterprise. It is considered historical development and change of value of term «money streams of enterprise», a difference in determinations and possible consequences are considered for an account own vision of concept «money streams of enterprise» is offered.*

***Keywords:** cash flow, cash flows, cash flows, financial resources.*

Нинішня економіка України розвивається за економічними законами ринку, що передбачає прояв ринкових відносин між різними суб'єктами господарювання. Кожний з них має свої економічні інтереси, які можуть не збігатися, тому, основою для виживання і стабільного розвитку підприємства служить розумна організація грошових потоків, що робить істотний вплив на кінцеві результати його господарювання.

В науковій та практичній літературі з економічного аналізу, фінансового менеджменту та управління питанню визначення сутності грошових потоків в останній час приділяється чимало уваги. Не дивлячись на те, що поняття «грошовий потік» широко використовується в теорії та практиці економіки, єдиного загального визначення цього поняття немає. До того ж, відсутня єдина термінологія. Так, поряд з визначеннями, що відповідають економічній сутності грошових потоків словосполученнями «грошові потоки», «грошовий потік», «рух грошових коштів» для позначення грошових потоків підприємства використовуються більш широке поняття «фінансові потоки», український варіант англійського визначення «кеш-фло» або «кеш-флоу» та, навіть, така тавтологія, як «рух грошових потоків», «рух потоків грошових коштів». Така невизначеність значно ускладнює сприйняття питань, що досліджуються, та іноді призводить до зниження практичного значення теоретичних розробок.

Питання сутності грошових потоків та методів управління ними з різним ступенем теоретичного та практичного висвітлення розглядали такі зарубіжні вчені: С. В. Бикова, В. В. Бочаров, Т. А. Бочарова, Ю. Брігхем, Л. Гапенскі, І. А. Жученко, А. М. Кінг, В. В. Ковальов, Б. Койл, А. М. Хіл. Лафуанте, Є. В. Нагашев, Л. Н. Павлова, Б. Д. Промислов, Т. Райс, Дж. Ван. Хорн та їх українські колеги: І. А. Бланк, В. В. Галасюк, А. М. Поддєрьогін, О. О. Терещенко та інші.

Аналіз фахової літератури дає змогу стверджувати, що проблема управління грошовими потоками на сьогодні не розв'язана, оскільки рівень теоретичного та методологічного розроблення питання формування моделі управління рухом грошових коштів підприємства та забезпечення його ефективності є недостатнім.

Метою статті є дослідження існуючих підходів до визначення сутності поняття «грошові потоки» та запропонування власного визначення цієї дефініції.

Більшість науковців пропонують аналізувати грошові потоки у процесі оцінювання ефективності діяльності підприємства в цілому і для визначення ефективності здійснення інвестицій. Грошові потоки розглядаються як чинник впливу на фінансову стабільність і фінансову стійкість підприємства та як внутрішнє джерело його фінансування. Водночас в науковій літературі практично не приділяється увага питанням сутності грошових потоків підприємств. Крім того, повною мірою не розглянуті особливості грошових потоків певних сегментів ринку та механізм управління ними.

Термін «грошовий потік» – cash-flow (англ.) – з'явився в іноземній літературі з фінансового аналізу та фінансового менеджменту наприкінці 50-х років минулого сторіччя. В першому варіанті термін використовувався виключно у процесі визначення вартості фінансових активів і оцінювання ефективності реальних інвестиційних проєктів. Пізніше дефініція «грошові

потоки» набула значно ширшого значення та використання у фінансовій практиці. Останнє було зумовлено поступовим переходом від всебічного дослідження показників прибутковості до розгляду ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості, тощо. Тобто визначальним етапом у розвитку економічної категорії «грошовий потік» став перехід до вирішення дилеми «ризик-прибутковість» як запобіжника ймовірного банкрутства та фінансового краху [1].

У французькій науковій літературі термін «грошовий потік» визначається як різниця між надходженням у касу грошових коштів і їх виплатою в результаті або однієї, або усіх операцій [2]. Англійські дослідники Г. Бірман та С. Шмідт зазначають, що величина грошового потоку дорівнює зміні залишку на банківському рахунку компанії без урахування всіх боргових та інших фінансових грошових потоків [3]. Наприклад, В. А. Арначій [4] взагалі не виокремлює поняття «грошові потоки підприємства», розглядаючи лише грошові надходження підприємств та організацію грошових розрахунків.

Р. А. Слав'юк [5] також розглядає «грошові потоки» в контексті грошових розрахунків підприємства як їх частину, що нівелює значимість цього поняття. Саме ж поняття «грошові потоки» розглядається як надходження і вибуття грошових коштів підприємства. При цьому це визначення грошових потоків підприємства є дещо обмеженим.

На відміну від більшості інших авторів, Л. Н. Павлова [6] приділяє значно більше уваги грошовим потокам підприємства і навіть наводить модель руху грошових ресурсів підприємства, що базується на елементах експертної оцінки руху грошових потоків, що може стати засобом їх прогнозування. Однак запропонований автором підхід є неповним, оскільки модель руху грошових коштів підприємства має ґрунтуватися не лише на елементах експертної оцінки, а й враховувати результати попереднього всебічного аналізу грошових потоків підприємства, якому автор не приділила уваги.

А. М. Ковальова, М. Г. Лапуста та Л. Г. Скамай [7] розглядають рух грошових ресурсів в аспекті управління дебіторською заборгованістю та грошовими засобами через оптимізацію платіжної дисципліни. При цьому автори досліджують не управління грошовими потоками, а управління грошовими засобами, що здійснюється за допомогою прогнозування грошового потоку, тобто надходження та використання грошових засобів.

В. М. Гриньова та В. О. Корда [8] також розглядають грошові потоки підприємства не відособлено, а передусім в аспекті грошових надходжень підприємства (представлені виручкою від реалізації та отриманими кредитними ресурсами). Разом з тим автори виділяють зовнішні і внутрішні грошові потоки. З метою їх прогнозування вони обґрунтовують необхідність складання балансу грошових надходжень і витрат. Однак, запропонований

алгоритм є досить загальним і також потребує уточнення в частині інформаційної бази та інструментів прогнозування.

В. М. Суторміна [9] розділяє грошові потоки як кошти, отримані в результаті підприємницької діяльності. При цьому грошові потоки є складовою внутрішніх фондів грошових ресурсів. Окрім того, автор розглядає грошові потоки в аспекті складання звіту про рух грошових потоків корпорації за допомогою класифікації їх за видом діяльності.

А. М. Хіл Лауфанте [10] розглядає грошовий потік як процес перетворення ресурсів підприємства у кошти та як надходження й витрачання грошових ресурсів за визначений період. Відповідно до його підходу грошовий потік визначається шляхом збільшення чи зменшення залишку коштів за відповідний звітний період та розраховується через збільшення прибутку на величину амортизаційних відрахувань та розміру запасів. Отримане ж значення, шляхом вирахування розміру сплаченого податку та виплачених дивідендів, дає змогу розрахувати нетто-потік грошових засобів.

П. В. Коноховський [11] вводить категорію «ресурсний потік», який визначає швидкість зміни обсягу наявних ресурсів до тривалості часу, необхідного для цієї зміни. У порівнянні з визначеннями інших авторів це трактування є ширшим за трактування грошового потоку в аспекті руху лише готівкових та безготівкових грошових засобів й спирається саме на економічні ресурси підприємства.

Окремі автори взагалі ототожнюють грошовий потік з приростом чи скороченням обігових коштів та поточних зобов'язань підприємства. Зокрема, Н. В. Тарасенко [12] ототожнює грошовий потік з приростом або скороченням оборотних засобів і поточних зобов'язань підприємства та акцентує увагу на необхідності поєднання операційного аналізу з аналізом грошового потоку. Однак, цей підхід не враховує можливих змін у структурі оборотних активів і поточних зобов'язань, що можуть призвести до появи позитивного чи негативного грошового потоку без абсолютного приросту чи скорочення оборотних активів чи поточних зобов'язань.

Окремі автори перебільшують значення грошового потоку підприємства як основи його менеджменту, відкидаючи інші механізми, що також є недопустимим. Так, В. П. Савчук [13] та А. М. Кінг [14] вбачають у грошових потоках один з елементів системи тотального управління грошовими засобами та розглядають їх як рух грошових засобів.

Відмінність дослідження В. В. Галасюка [15] полягає в тому, що він вводить поняття «умовний грошовий потік», який, на його думку, являє собою потоки суб'єктів економічних відносин у певний проміжок часу в грошовому еквіваленті і не лише в грошовій формі. Такий підхід не є досконалим, адже умовні грошові потоки не в кожний момент часу здатні забезпечити абсолютну ліквідність підприємства, а отже не можуть

розглядатися як повноцінні грошові потоки, тобто їх дослідження не завжди є виправданим.

О. С. Олексюк визначає грошовий потік через суму готівки, що надходить на підприємство або витрачається за певний період [16].

І. О. Бланк визначає грошовий потік як «основний показник, що характеризує ефект інвестицій у вигляді повернених інвестору грошових коштів. Основу грошового потоку за інвестиціями складають чистий прибуток та амортизація матеріальних та нематеріальних активів». Також він відмічає, що «грошовий потік підприємства представляє собою сукупність розподілених у часі надходжень та виплат грошових коштів, які генеруються в процесі його діяльності» [17].

Частина вчених розглядають грошовий потік з точки зору недостачі чи надлишку грошових засобів. Так, М. Д. Білик відзначає, що грошовий потік від поточної діяльності являється сумою надлишку (недостачі) засобів отриманих в результаті співставлення надходжень та відрахувань засобів в процесі операційної діяльності [18].

Інша група вчених визначають грошові потоки як різницю між надходженнями і виплатами грошових засобів. А. М. Поддєрьогін потоки грошових ресурсів пов'язує з конкретним періодом часу і визначає його як різницю між усіма засобами, які поступили на підприємство і були ним виплачені за цей період [19].

Г. В. Ситник розглядає грошові потоки підприємства як систему розподілених у часі надходжень і витрат грошових засобів, які генеруються його господарською діяльністю і супроводжують рух вартості, виступаючи зовнішньою ознакою ефективності функціонування підприємства [20; 21].

Визначення грошових потоків наводиться також в Міжнародних стандартах бухгалтерського обліку та в законодавчих актах і Положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку в Україні. Згідно з П(с)БО № 4 «Звіт про рух грошових коштів» грошові потоки (рух грошових засобів) – це надходження та вибуття грошових ресурсів та їх еквівалентів (кошти в касі та на рахунках у банках, які можуть бути використанні для поточних операцій та короткострокові фінансові інвестиції, які можуть бути вільно конвертовані в певну суму коштів і мають незначний ризик щодо зміни вартості) [21].

Узагальнюючи результати проведеного дослідження, слід наголосити, що існують різні підходи до визначення та трактування поняття «грошові потоки». При цьому, аналізуючи різні підходи можна зробити висновки, що в зарубіжній та вітчизняній економічній науці не розроблено єдиного підходу до визначення терміну «грошові потоки».

На нашу думку, грошові потоки підприємства – це показник, який характеризує постійний рух грошових коштів в результаті фінансової, інвестиційної та операційної діяльності підприємства, та який пов'язаний з надходженням і витрачанням грошових ресурсів.

1. Лігоненко Л. О. Управління грошовими потоками: навч. посіб. / Л. О. Лігоненко, Г. В. Ситник. – К. : КНТЕУ, 2005. – 255 с. 2. Ясишена В. В. Сутність грошових потоків підприємств та їх класифікація [Електронний ресурс] / В. В. Ясишина // Економічний аналіз. – 2008. – № 2. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ekpr/texts.html – 10.02.2011. – Назва з екрану. 3. Ясишена В. В. Теоретичні аспекти аналізу грошових потоків підприємств [Електронний ресурс] / В. В. Ясишена // Економічний простір. – 2008. – № 16. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ekpr/2008_16/yasish.pdf10.02.2010. – Назва з екрану. 4. Арначій В. І. Фінанси підприємств : навч. посібник / В. І. Арначій. – К. : ВД «Професіонал», 2004. – 304 с. 5. Слав'юк Р. А. Фінанси підприємств : навч. посібник / Р. А. Слав'юк. – К. : ЦУЛ, 2002. – 460 с. 6. Павлова Л. Н. Финансы предприятия: учебник для вузов / Л. Н. Павлова. – М. : Финансы, ЮНИТИ. 1998. – 639 с. 7. Ковальова А. М. Финансы фирмы : ученик / А. М. Ковальова, М. Г. Лапуста, М. Г. Скамай. – М.: Инфра. 2000. – 416 с. 8. Гриньова В. М. Фінанси підприємств : навч. підр. / В. М. Гриньова, В. О. Коюда. – К. : Знання. – Прес, 2004. – 424 с. 9. Сугорміна В. М. Фінанси зарубіжних корпорацій : підручник. – К. : КНЕУ, 2004. – 566 с. 10. Хил Лауфанте А. М. Финансовый анализ в условиях неопределенности : пер. с исп. / Под ред. Велесько Е. И., Краснопрошина В. В., Лепешинского Н. П. – Минск : Тэхнолоґія, 1998. – 150 с. 11. Конноховський П. В. Микроэкономическое моделирование банковской деятельности / П. В. Конноховський. – СПб : Питер, 2001. – 224 с. 12. Тарасенко Н. В. Економічний аналіз. Навчальний посібник. – 3-тє видання, перероблене / Н. В. Тарасенко. – Львів : Новий світ-2000, 2004. – 344 с. 13. Савчук В. Л. Финансовый менеджмент предприятий: прикладные вопросы с анализом деловых ситуаций / В. Л. Савчук – К. : Максимум, 2011. – 600 с. 14. Кинг А. М. Тотальное управления деньгами. Комплексная система планирования управления и оптимизации денежных потоков : Пер. с англ. – СПб : Полигон, 1999. – 448 с. 15. Галасюк В. В. О необходимости использования понятия «условный денежный поток» / В. В. Галасюк // Фондовый рынок. – 2000. - № 18. – С. 18. 16. Прушківський В. Г. Теоретичні і прикладні аспекти управління грошовими потоками на підприємстві [Текст] / В. Г. Прушківський // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 3. – С. 36–40. 17. Ванхорн Дж. Основи фінансового менеджмента [Текст] : учебное пособие / Джеймс Ванхорн, Джон С. Вахович. – 12-е издание : пер. с англ. – М. : ООО «И.Д. Вильямс», 2008. – 1232 с. 18. Єлейко Я. І. Деякі характеристики фінансових потоків [Текст] / Я. І. Єлейко, А. А. Музичук // Фінанси України. – 2006. – № 2. – С. 138–144. 19. Куцик В. І. Процес бюджетування як елемент фінансового планування на підприємстві [Текст] / В. І. Куцик, Г. П. Пилипчук, К. А. Львівська // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – № 19. – С. 210–214. 20. Ковальов, В. В. Фінансовий аналіз [Текст] : навчальний посібник / В. В. Ковальов. – М. : Фінанси і статистика, 1998. – 512 с. 21. Вороніна А. В. Управління грошовими потоками в умовах кризи [Електронний ресурс] / А. В. Вороніна // Економічні наукові інтернет конференції. – Режим доступу : <http://www.economy-onfer.com.ua/> – 10.04.2011. – Назва з екрану.